

Отримано: 21 січня 2020 року

Прорецензовано: 23 січня 2020 року

Прийнято до друку: 29 січня 2020 року

e-mail: sve-romanyuk@ukr.net

DOI: 10.25264/2519-2558-2020-9(77)-118-120

Романюк С. К., Трофімчук В. М. Ефективність змішаного навчання у процесі викладання іноземної мови за професійним спрямуванням на немовних спеціальностях. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог: Вид-во НаУОА, 2020. Вип. 9(77). С. 118–120.

УДК: 81'243:378.016

Романюк Світлана Костянтинівна,
кандидат філологічних наук, доцент,
Рівненський державний гуманітарний університет,
Трофімчук Вероніка Миколаївна,
старший викладач, Рівненський державний гуманітарний університет.

ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ У ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ НА НЕМОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЯХ

У статті висвітлено особливості впровадження змішаного навчання у викладанні іноземної мови за професійним спрямуванням у закладах вищої освіти. Автор розглядає сутність моделі змішаного навчання, яка поєднує в собі всі характеристики інформаційних навчальних технологій, аналізує його головні принципи та пріоритети, а також труднощі його впровадження у навчальний процес університету. Зокрема, розглядаються можливості застосування змішаного навчання як засобу підвищення ефективності навчального процесу. Обґрунтовується методична доцільність моделі змішаного навчання у процесі викладання іноземної мови за професійним спрямуванням у закладах вищої освіти на немовних спеціальностях.

Ключові слова: змішане навчання, традиційне навчання, електронне навчання, ІКТ, іноземна мова за професійним спрямуванням.

Svitlana K. Romanyuk,
PhD (Candidate of Philological Sciences), Associate Professor
Rivne State University of Humanities,
Veronika M. Trofimchuk,
Senior Lecturer, Rivne State University of Humanities

THE EFFECTIVENESS OF BLENDED LEARNING IN THE PROCESS OF TEACHING FOREIGN LANGUAGE FOR PROFESSIONAL PURPOSES AT NON-PHILOLOGICAL SPECIALTIES

The article deals with the peculiarities of blended learning implementation in teaching foreign languages for professional purposes at the institutions of higher education. The author examines the essence of blended learning model, which combines traditional form of study (face-to-face session) with online collaborative learning and all characteristics of information educational technologies, analyzes its main principles and priorities, as well as the difficulties of its introduction in the educational process of the university. In particular, the possibility of using blended learning as a means of improving the effectiveness of the educational process is considered. The article substantiates the methodical expediency of blended learning application in the process of teaching foreign languages for professional purposes at higher educational institutions at non-philological specialties.

Recently, the higher educational institutions intensify the process of learning foreign languages through the introduction of the variety of teaching technologies. Blended learning is a combination of the traditional classroom and modern digital education. Blended learning can be an important direction in the modernization of higher education and a prerequisite for improving quality and efficiency of the learning process. The main advantages of blended learning are productivity, teamwork, individualization, asynchrony, speed, interactivity, didactic support, the presence of control systems, self-control, evaluation.

Key words: blended learning, traditional education, e-learning, ICT, foreign language for professional purposes.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день проблема використання інноваційних педагогічних методів і технологій у закладах вищої освіти набуває особливої актуальності. Інноваційна діяльність не тільки створює основу для конкурентоздатності тієї чи іншої установи на ринку освітніх послуг, але і визначає напрямки професійного зростання викладача, його творчого пошуку, сприяє особистісному зростанню студентів.

Головною метою сучасної вищої освіти є підготовка фахівця, компетентного в сфері своєї професійної діяльності, здатного до ефективної роботи за фахом на рівні світових стандартів, безперервного самовдосконалення і саморозвитку.

Знання та кваліфікація стають пріоритетними цінностями в житті людини в умовах інформаційного суспільства, в тому числі і міжнародного. Звідси зростаюча значущість навчання іноземним мовам, формування комунікативної компетентності, потреби внесення змін до викладання іноземної мови в немовних вузах.

В даний час процес іншомовної підготовки в немовних ЗВО приймає інші форми і масштаби. Нововведення стосуються найрізноманітніших аспектів навчального процесу, починаючи зі зміни організації простору в аудиторіях, оснащенням навчальних класів сучасними технічними засобами і закінчуючи апробацією нових освітніх технологій на практичних заняттях і під час самостійної підготовки студентів з використанням великої кількості онлайн компонентів і Інтернет ресурсів.

Упровадження інноваційних технологій в процес навчання, зокрема ІКТ призвело до появи такої форми роботи викладачів і студентів, як змішане навчання (blended learning).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Використанню моделі змішаного навчання в системі освіти присвячені статті наступних іноземних дослідників (С. Bonk, D. Clark, R. Frazze, C. Graham, D. Nagel, A. Rossett, P. Valiathan etc). Вітчизняні вчені (І. Герасименко, О. Коротун, В. Кухаренко, Ж. Ніколаєва, Н. Рашевська, Ю. Триус, Я. Сікора, Г. Чередніченко,

О. Чугай, О. Щербакова тощо) на основі зарубіжних напрацювань здійснили теоретико-методологічний аналіз поняття «змішаного навчання» та розробили моделі його впровадження в освітню діяльність навчальних закладів.

Мета статті: обґрунтувати доцільність використання технологій змішаного навчання у процесі викладання іноземної мови за професійними спрямуванням на немовних факультетах у закладах вищої освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Головною метою сучасної вищої професійної освіти є підготовка спеціалістів, компетентних в галузі своєї професійної діяльності, здатних до ефективної роботи за спеціальністю на рівні світових стандартів, неперервного самовдосконалення та саморозвитку. Сучасний фахівець, безсумнівно, повинен бути всебічно розвинутою особистістю, обізнаний в різноманітних галузях знань, а не обмежуватися виключно своєю сферою діяльності. Не випадково, що сьогодні більшість організацій зацікавлені не просто в хороших спеціалістах та добросовісних виконавцях, а в творчо мислячих співробітниках, здатних перетворювати нововведення в життя, які мають навички вирішення неординарних завдань. Володіння іноземною мовою на високому рівні є невід'ємною рисою фахівця-творця, оскільки надає йому додаткові можливості, як для пошуку професійно значущої інформації, так і для наукового самовираження, співпраці і спілкування з колегами і однодумцями з різних країн.

Викладання та вивчення іноземної мови на немовних спеціальностях у закладах вищої освіти є складним завданням, як для викладачів, так і для студентів і має низку проблем, що вимагають негайного вирішення. По-перше, багато студентів приходять до вузів з низьким рівнем володіння іноземною мовою, та низькою мотивацією до її вивчення, що вимагає додаткової роботи з ними. По-друге, предмет «Іноземна мова за професійним спрямуванням» не є профілюючим, навчальних годин на нього відводиться мало, отже, мета формування професійно орієнтованої комунікативної компетентності на рівні, достатньому для ведення успішної іншомовної комунікації в професійній сфері є недосяжною. В той же час вимоги до володіння студентами іноземної мови достатньо високі. По-третє, система вищої освіти спрямована на збільшення годин на самостійну роботу студентів із вивчення іноземної мови. Зростання обсягу навчального матеріалу, що відводиться на самостійне опрацювання призводить до необхідності використання комп'ютерних та телекомунікаційних технологій в навчальному процесі. Використання лише традиційних форм навчання (лекції, практичні, семінари тощо) часто призводять до пасивності студентів, недостатньо активізують їхню діяльність із здобуття знань самостійно.

Таким чином, стає практично неможливо навчити студентів необхідним навичкам володіння іноземною мовою, використовуючи тільки традиційні методи навчання. Необхідні найбільш досконалі засоби і способи організації навчального процесу, що дозволять найефективніше застосувати можливості і ресурси, які мають у своєму розпорядженні викладач і студент.

Отже, всі вищенаведені фактори передбачають розробку нових стандартів, методик і вимог, перегляд критеріїв оцінювання і формату контролю, і, як наслідок, вимагають зміни самої концепції і стратегії розвитку освіти. Механізмом проведення цих перетворень в нашій країні стає реалізація концепції змішаного навчання (blended learning), яка набуває все більшої популярності.

Проаналізувавши дослідження зарубіжних вчених [6, 7], виділяємо основні компоненти моделі змішаного навчання:

- очне навчання (face-to-face) – традиційна форма аудиторних занять викладач-студент;
- самостійне навчання (self-study learning) – самостійна робота студентів, пошук інформації в мережі;
- онлайн навчання (online collaborative learning) – робота студентів і викладача в режимі онлайн.

Услід за Коротун О. змішане навчання розуміємо як «цілеспрямований процес взаємодії суб'єктів навчання на основі поєднання традиційної та онлайн моделей навчання, який відбувається в аудиторії та поза її межами, у синхронному й асинхронному режимах та базується на широкому використанні ІКТ» [1, с. 118].

Викладання іноземних мов у вузі здійснюється за традиційною схемою, відпрацьованою багатьма поколіннями викладачів. Основними джерелами інформації для студентів є підручники та лекції. На практичних заняттях з іноземної мови студенти відпрацьовують навички читання, перекладу, усного мовлення, аудіювання за допомогою відео і магнітофона. Модель змішаного навчання не відкидає того корисного, що є в традиційній, а швидше удосконалює її можливості:

– лекції і слайди до них в електронному вигляді доступні всім студентам і легко використовуються під час самостійного вивчення;

– практичні заняття (face-to-face session) можуть бути об'єднані з лекційними і використані для обговорення найважливіших і найцікавіших тем курсу і відпрацювання практичних навичок;

– навчальні матеріали зберігаються не тільки в друкованому вигляді. Викладач вказує основні та допоміжні джерела, посилання на Інтернет-ресурси, якими може користуватися студент;

– онлайн спілкування – чат, форум, скайп – нові інструменти онлайн навчання, що дають можливість студентам і викладачеві спілкуватися і працювати разом;

– індивідуальні та групові проекти (collaboration) розвивають навички роботи в Інтернеті, а саме навички пошуку, аналізу інформації, роботи в групі, вміння правильно розподіляти обов'язки і нести відповідальність за прийняті рішення;

– віртуальна класна кімната дозволяє студентам спілкуватися за допомогою різних засобів Інтернет-комунікацій, не перебуваючи фізично в аудиторії, що дає студентам певну свободу в процесі навчання;

– аудіо- і відео- лекції, анімації, симуляції, презентації роблять процес навчання простим, цікавим і насиченим [2, с. 142].

В моделі змішаного навчання перед викладачем постає завдання грамотно організувати процес вивчення іноземної мови в такий спосіб, щоб студенти на практиці відчули підвищення рівня своїх знань. Педагог повинен скласти курс і розподілити навчальний матеріал, вирішити, що потрібно проходити в аудиторії, що можна засвоїти і вивчити вдома, які завдання підходять для індивідуальних занять, а які – для групової роботи над проектом. Передбачається, що базовий матеріал викладається на заняттях в аудиторії, а розширений і поглиблений учні освоюють в процесі електронного навчання. Важливо, щоб практичні заняття проходили у формі захисту проектів, презентацій, дебатів або дискусії між студентами або між викладачем і студентами. Електронний блок повинен містити проекти для роботи в групі, творчі, лабораторні та практичні завдання, довідкові матеріали і посилання на додаткові матеріали в мережі Інтернет, проміжні та підсумкові тести, а також завдання підвищеної складності для обдарованих студентів [3, с. 21].

На сьогодні змішане навчання постає однією із затребуваних і ефективних технологій, конкурентною перевагою вищих закладів освіти, оскільки дозволяє максимально ефективно спланувати час викладача та окремого студента та зробити процес вивчення іноземної мови захоплюючим і доступним.

Упроваджені в навчальному процесі елементи дистанційного навчання сприяють розвитку самостійності, саморегуляції, соціальної активності, мотивації студентів, які самі планують свою діяльність, визначаючи цілі навчання. Використовуючи програмне забезпечення, студенти самі визначають швидкість і темп своєї роботи з навчальними матеріалами і відчують власну відповідальність за результат. Використання ІКТ сприяє підвищенню активності, самостійності студентів, а також розвиває творче ставлення до процесу навчання іноземної мови, дозволяє адаптувати його під потреби кожного студента, враховуючи рівень знань, а також швидкість і спосіб засвоєння інформації. Можливість доступу до необхідних ресурсів через мережу Інтернет дозволяє працювати з професійно-спрямованими джерелами для отримання необхідної інформації, що робить процес навчання зручним, а також сприяє підвищенню рівня мотивації студентів.

В умовах змішаного навчання відбувається докорінна зміна, трансформація ролі і стилю роботи викладача, який переходить від трансляції знань до інтерактивної взаємодії зі студентами. Викладач тепер виступає у ролі стратега, організатора, координатора, консультанта, експерта та партнера навчального процесу. Розробляючи курс та обираючи модель змішаного навчання відповідно до вміння та запитів цільової аудиторії, викладач відіграє ключову роль у навчальному процесі, в центрі якого знаходиться студент [5, с. 232].

Змішане навчання володіє наступними перевагами в порівнянні з традиційною моделлю освіти:

– гнучка модель, в якій поєднуються віртуальне й безпосереднє спілкування, в межах якого проводяться дискусії, обговорення, обмін досвідом та практичними навичками і глибоке самостійне опрацювання матеріалу за допомогою онлайн технологій, що дозволяє зберегти час для активного відпрацювання певних умінь та навичок в аудиторії;

– сприяє розвитку критичного мислення і навичок самостійної роботи, а саме, вміння працювати з інформацією: вивчати, аналізувати і відбирати матеріал, який буде використаний для навчання, роботи та розвитку;

– навчальні матеріали подаються не тільки в друкованому, але і в доступних електронних форматах, що дозволяє студентам вибирати індивідуальний режим у навчанні, тобто звертатися до матеріалів необхідну кількість раз у зручний для себе час, в будь-якому місці;

– передбачає самостійне використання електронних ресурсів студентами, що значно економить аудиторний час, який раніше використовувався для введення і пояснення навчального матеріалу;

– інтерактивний метод, що передбачає можливість спілкування «викладач – студент» і «студент – студент» з висловлюванням своїх точок зору, обміном думок, а також можливість впливати на тематичну спрямованість пропонованого матеріалу;

– враховуються індивідуальні психологічні особливості студента, оскільки поєднання різноманітних форм роботи надає можливість проявити себе студентам з різним темпераментом і різною швидкістю засвоєння матеріалу [4, с. 490].

У впровадженні технології змішаного навчання в ЗВО сьогодні існують проблеми, серед яких головною є рівень забезпечення технічними засобами навчання й оснащення аудиторій у більшості державних вузів. На заваді ефективному використанню змішаного навчання може стати комп'ютерна неграмотність та технофобія як студентів, так і викладачів, тобто страх перед застосуванням нових технологічних розробок. Іншою серйозною проблемою є брак часу. Освоєння нових технологій і створення електронних курсів, пошук інформації, складання ресурсної карти, створення презентацій, перевірка виконаних завдань студентів потребують від викладача тривалих часових витрат. Серйозною проблемою є створення електронних навчальних ресурсів. З одного боку, постає проблема авторського права при використанні матеріалів з Інтернету, з іншого боку, необхідно захищати авторське право своїх особистих документів.

Висновки. Отже, конкуренція на освітньому ринку, розвиток інформаційного середовища сучасного суспільства вимагає від закладів вищої освіти впровадження інноваційних технологій у навчальний процес. Технологія змішаного навчання може стати важливим напрямком модернізації вищої освіти і передумовою підвищення якості та ефективності навчального процесу, зокрема іншомовного навчання. Основними перевагами змішаного навчання є продуктивність, колективність, індивідуалізація, асинхронність, швидкість, інтерактивність, дидактичне забезпечення, наявність систем контролю, самоконтролю, оцінювання. Проте застосування цієї технології потребує чимало зусиль і є можливим за таких умов: відповідне технічне, навчально-методичне та кадрове забезпечення для створення та підтримки роботи, організація доступу до мережі та безпеки роботи в ній, інформаційно-аналітична компетентність учасників навчального процесу тощо.

Перспектива подальших розвідок полягає в дослідженні різноманітних інноваційних технологій навчання іноземної мови за професійним спрямуванням.

Література:

1. Коротун О. Методологічні засади змішаного навчання в умовах вищої освіти. *Інформаційні технології в освіті*. 2016. № 3 (28). С. 117–129.
2. Костина Е. В. Модель смешанного обучения (blended learning) и ее использование в преподавании иностранных языков. *Известия вузов. Серия «Гуманитарные науки»*. 2010. № 1(2). С. 141–144.
3. Кривонос О., Коротун О. Змішане навчання як основа формування ІКТ-компетентності вчителя. *Наукові записки. Випуск 8(11)*. Серія: *Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти*. Частина 2. Кропивницький : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2015. С. 19–23.
4. Куркан Н. В. Эффективность смешаного обучения при обучении иностранному языку в условиях современного общества. *Молодой ученый*. № 5 (85). Март 2015. С. 488–490.
5. Пасічник О. Змішане навчання як форма ефективної організації іншомовної освіти на немовних спеціальностях ЗВО. *Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки*. № 3 (62). Вересень 2018. Том 2. С. 231–234.
6. Valiathan, P. (2002). Blended Learning Models. American Society for Training & Development. URL: <http://www.learningcircuits.org/2002/aug2002/valiathan.html> (дата звернення: 07.02.2020).
7. Rossett, A., Frazee, R. (2006). Blended Learning Opportunities. AMA Special Report. URL: [http://www.w.cedma-europe.org/newsletter%20articles/TrainingOutsourcing/Blended%20Learning%20Opportunities%20-%20AMA%20\(Jun%202006\).pdf](http://www.w.cedma-europe.org/newsletter%20articles/TrainingOutsourcing/Blended%20Learning%20Opportunities%20-%20AMA%20(Jun%202006).pdf) (дата звернення: 07.02.2020).